

Informační zdroje využívané studenty středních škol při výuce moderních dějin

Tomáš HUBÁLEK

Abstract: This paper deals with the role of source of information, which are mostly used by Czech grammar school student in Olomouc region. The text presented the findings of educational research, which was conducted by the author in 2012.

Key Words: modern history, source of information, grammar students, Olomouc region.

Úvodem

V roce 2012 bylo realizováno relativně rozsáhlé dotazníkové šetření mezi studenty středních škol gymnaziálního typu v Olomouckém kraji, které mělo mimo jiné za cíl pokusit se nahlédnout do problematiky vyučování moderních dějin v hodinách dějepisu na základních školách.⁶² Z výsledků vyplynulo poněkud alarmující zjištění, že na většině základních škol v olomouckém regionu se žáci ve standardní vyučovací době zpravidla nedostanou v probírané látce dále než za rok 1945 a tematickou oblast druhé světové války. Pro seznámení se s dalšími zlomovými a historickými událostmi soudobých dějin (nejen

⁶² Podrobně jsou výsledky šetření charakterizovány a publikovány in *Civilia...*, roč. 4, č. 2, 2013, s. 77–87. Viz seznam literatury.

československých) jsou pak žáci odkázáni v majoritním počtu případů na samostudium.

Rozhodli jsme se zaměřit na informační zdroje, kterých právě studenti gymnázií využívají k doplnění svých vědomostí z oblasti moderních dějin (zejména o druhé polovině 20. století a začátku 21. století).

Respondenty dotazníkového šetření se stali studenti čtvrtých ročníků gymnázií v olomouckém regionu. Gymnázium, jako typ střední školy, jsme vybrali zcela záměrně kvůli největší časové a hodinové dotaci hodin dějepisu během celé středoškolské výuky.⁶³ Celkový počet respondentů činil 228.

Jako metoda pro vyhodnocení byla využita deskriptivní analýza, která nám v této fázi měla poskytnout podrobnější podklady pro další a komplexnější pedagogický výzkum. V tomto ohledu chápeme realizované šetření pouze jako informační sondu do problematiky, která by měla vést k optimalizování designu budoucího výzkumu. Pro vizualizaci jsme zvolili standardní zobrazení prostřednictvím grafů *MS Excelu*.⁶⁴

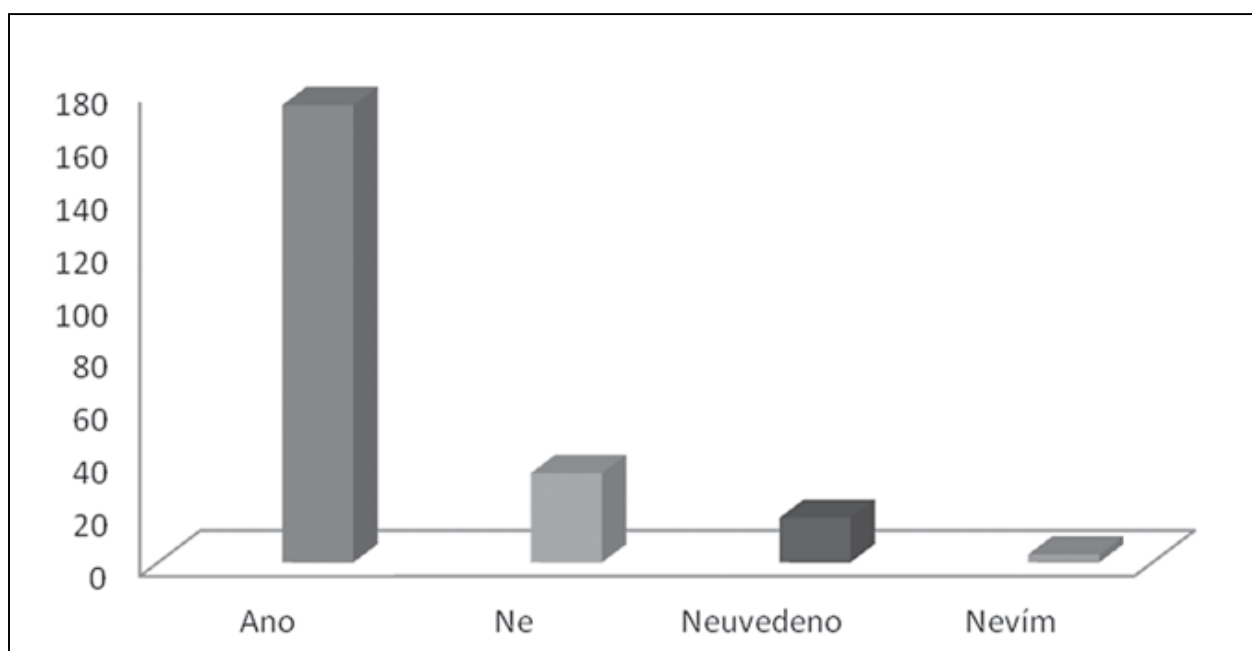
1 Analýza výsledků šetření

Jak již bylo zmíněno, zaměřili jsme se na informační zdroje, kterých nejčastěji studenti středních škol využívají, a to jak v hodinách samotných, tak i v případě samostudia, pro doplnění informací, nebo jako zdroje pro své referáty a jiné práce.

Za primární zdroj informací přímo v edukačním procesu považujeme pedagoga a jeho výklad v hodině. Z těchto důvodů jsme studentům položili dotaz: Máte pocit, že Vám Váš pedagog poskytuje dostatečné množství informací o různých historických událostech? A studenty jsme také vybídli, aby svou případnou odpověď rozvedli. Tuto možnost nevyužil nikdo.

⁶³ Máme na mysli 1.–4. ročník gymnázií, dle klasifikace ISCED vyšší sekundární všeobecný typ – ISCED 3. Celkově se do šetření zapojilo 7 gymnázií nacházejících se v olomouckém regionu.

⁶⁴ Podrobněji viz již zmíněný text v poznámce č. 62.

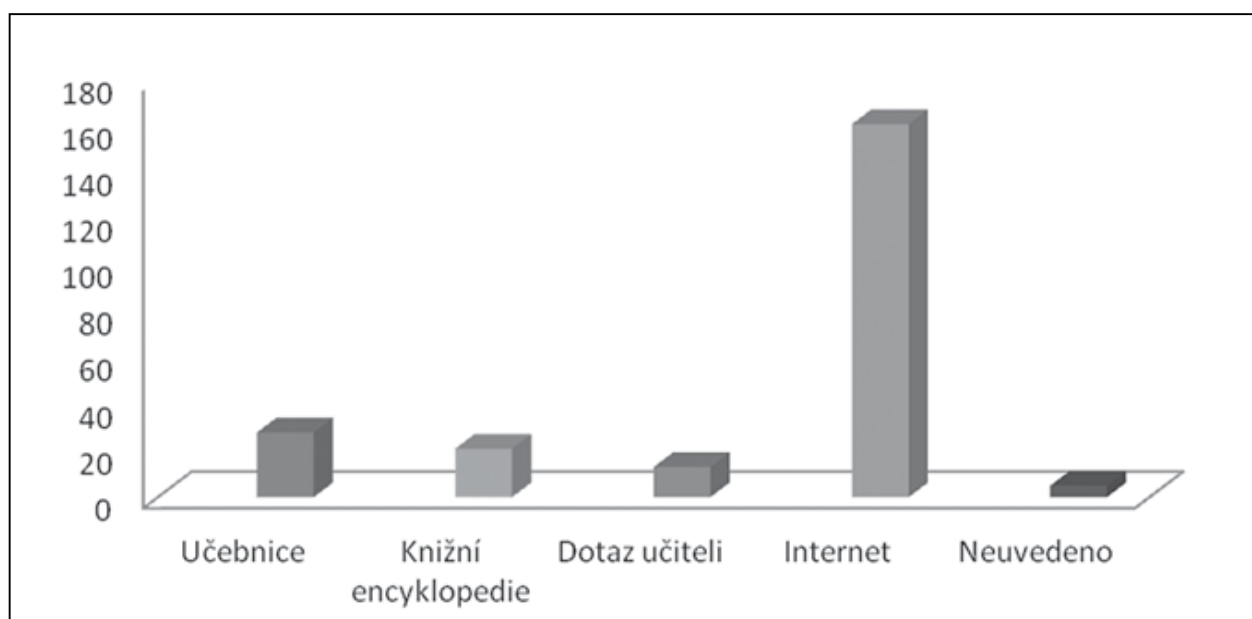
Graf č. 1: Máte pocit, že Vám Váš pedagog poskytuje dostatečné množství informací o různých historických událostech?

Jak dokládá graf četností, naprostá většina studentů považuje učitele za dostatečný zdroj informací, potřebných ke zvládnutí studia (174 respondentů, tj. 76,3 %). Přesně opozitně učitele vnímá 34 studentů, což představuje 14,9 %. Svůj názor neuvedlo 17 respondentů (7,5 %) a tři se neuměli v dané chvíli přiklonit ani k pozitivní, ani k negativní odpovědi (1,3 %).

Je tedy možné sice toto zjištění vnímat pozitivně, jako projev důvěry studentů v práci pedagoga, nicméně v kontextu již dříve publikovaných zjištění lze namítnout, že je škoda, že učitel nevěnuje větší prostor událostem spjatým s vývojem druhé poloviny 20. století, popřípadě událostem úplně nejnovějším.

Naše předchozí otázka se tedy zaměřovala na situaci přímo v edukačním procesu. Primárně jsme však chtěli zjistit, jaké zdroje studenti využívají nejčastěji obecně (tedy ve škole i mimo ni). Konkrétně jsme tedy položku formulovali následovně: Pokud se chcete informovat o nějakých historických faktech, jaké zdroje obvykle využijete? Z pilotáže realizované rok před tímto šetřením na menším vzorku studentů nám vyplynuly možnosti odpovědí s naprosto dominující frekvencí. Tento fakt jsme vzali v potaz a studentům jsme dali možnost výběru ze

čtyř nabízených variant: a) učebnici; b) knižní encyklopedii; c) dotaz učiteli; d) využiji internet. Poměrně jednoznačné výsledky jsou patrné již z následujícího grafu.

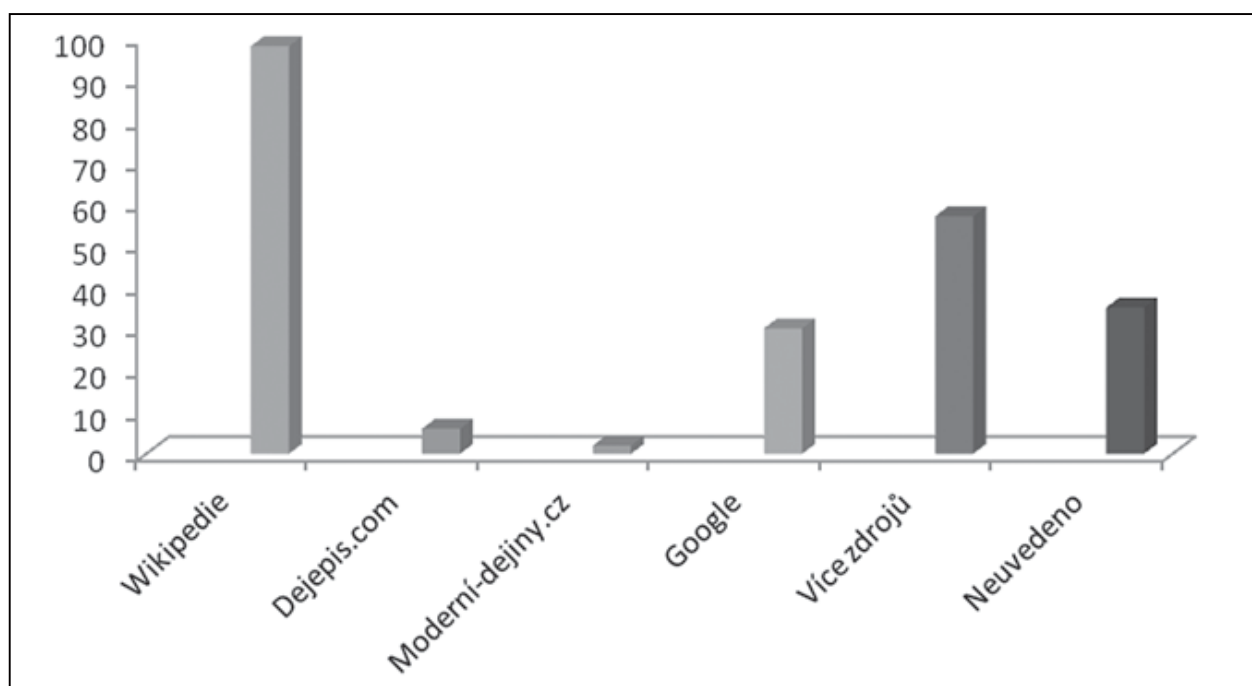
Graf č. 2: Pokud se chcete informovat o nějakých historických faktech, jaké obvykle využijete?

Internet jako zdroj informací o historických faktech využívá naprostá většina oslovených studentů (161 respondentů, tj. 70,6 %). S výrazně menší četností studenti získávají znalosti z učebnic (28 respondentů, tj. 12,3 %), z knižních encyklopedií (21 respondentů, tj. 9,2 %) a nejméně se jich obrátí s dotazem na učitele (13 respondentů, tj. 5,7 %). Pět studentů neodpovědělo (2,2 %). Přestože v předcházející položce respondenti vyjádřili spokojenost s kvantem a patrně i kvalitou faktů získaných od svého pedagoga v hodinách dějepisu, u této položky vyšla podobná možnost jako nejméně frekventovaná. Vysvětlujeme si tento rozpor především tím, že student využívá možnosti internetu spíše při domácí přípravě, kde přirozeně nemá možnost dotaz učiteli položit.

V následující položce jsme chtěli identifikovat konkrétní internetové stránky, které respondenti nejčastěji při svém studiu využívají. Dotaz jsme formulovali následovně: Pokud využíváte jako informační zdroj internet, jakou stránku používáte nejčastěji? Studenti mohli volně odpovídat.

S větším odstupem dominovala internetová encyklopedie Wikipedie (98 respondentů, tj. 43 %), o jejíž faktografické přesnosti můžeme spekulovat, neboť projekt Wikipedie rozhodně není odborným fórem. Naпротив tomu specializované internetové stránky, zaměřující se na dějepis a historii obecně (a u kterých je nejvyšší předpoklad věcné správnosti), získali četnosti zcela nejmenší (dejepis.com – 6 respondentů, tj. 2,6 % a moderni-dejiny.cz – 2 respondenti, tj. 0,9 %).

Relativně malý vzorek studentů používá k prvotnímu přehledu vyhledávací portál Google, který sám o sobě žádná historická fakta neobsahuje (30 respondentů, tj. 13,2 %). Umí je pouze vyhledat a zprostředkovat pomocí externích odkazů. Více elektronických zdrojů využívá 57 respondentů (25 %) a určité procento studentů na náš dotaz nereflektovalo (35 respondentů, tj. 15,3 %). Níže opět připojujeme graf četností pro názornější představu.

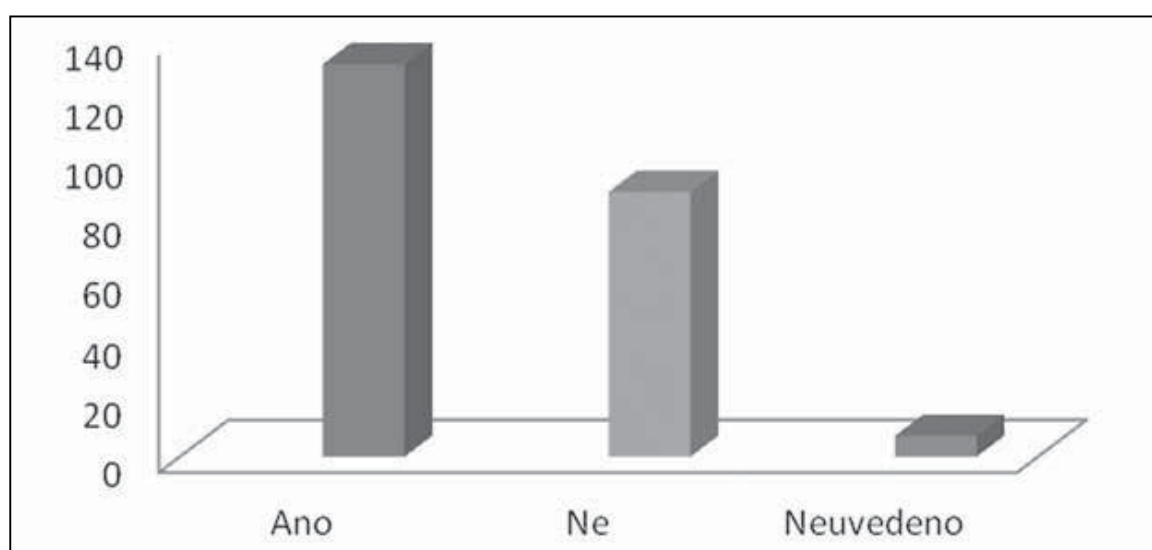

Graf č. 3: – Pokud využíváte jako informační zdroj internet, jakou stránku používáte nejčastěji?

Výše jsme naznačili jistou míru nespolehlivosti, týkající se uváděných informací na internetové stránce Wikipedie. Naše mírná skepse vychází z faktu, že tato elektronická encyklopedie je tvořena uživateli, kteří nemusí být odborníky a především se ani sama Wikipedie neprezentuje

jako odborný portál. V naší další dotazníkové položce jsme chtěli ověřit, zda si studenti uvědomují jistá rizika při přejímání a citování dat z Wikipedie. Položili jsme studentům otázku: Pokládáte informace uvedené v internetových encyklopediích (typu Wikipedie) za dostatečně spolehlivé? Studenti mohli odpovídat pouze ano / ne.

Při vyhodnocování jsme zjistili, že více než polovina studentů považovala elektronické encyklopedie typu Wikipedie za spolehlivé (132 respondentů, tj. 58 %) a více než třetina respondentů byla opačného názoru (89 respondentů, tj. 39 %). Pouze sedm jich odmítlo uvést odpověď (3 %). Viz také grafické znázornění.

Graf č. 4: Pokládáte informace uvedené v internetových encyklopediích (jako je například Wikipedie) za dostatečně spolehlivé?

Závěrem

Pokusili jsme se navázat na předešlá zjištění a snažili jsme se identifikovat, klíčové zdroje informací, které studenti využívají jako podklady pro své znalosti. Sumarizované poznatky můžeme rozčlenit na dvě kategorie podle lokace, ve které studenti informace o historických událostech čerpají. Zatímco ve škole se jednoznačně spoléhají na pedagoga (důvěřuje mu 76 % dotázaných), při domácí přípravě využívají internet a elektronické zdroje informací (71 % respondentů).

Předpoklad, že primárním zdrojem informací ve škole bude pedagog, je oprávněný a logický. Naproti tomu při studiu mimo školu mají

studenti širší škálu možností. Přesto s výrazným rozdílem dominuje internet. A mezi nejnavštěvovanější stránky patří podle našeho zjištění elektronická encyklopedie Wikipedie.

Na mírně paradoxní diskrepanci jsme narazili při vyhodnocení otázky o věcné správnosti podobných portálů. Přestože Wikipedii pravidelně využívá 98 respondentů, zároveň si jich 89 (z celkového počtu 228) myslí, že informace v ní uvedené nejsou faktograficky přesné.

V kontextu těchto zjištění vnímáme naléhavěji potřebu pokusit se vhodným způsobem (nejen!) studenty gymnázií naučit více využívat relevantní zdroje jako podklady vlastních prací, podněcovat v nich umění kritického posuzování informací a také seznámit je a přimět je používat normy pro citování textů.

Literatura:

- BENEŠ, Z., GRACOVÁ, B., PRŮCHA, J. a kol. *Sondy a analýzy. Učebnice dějepisu – teorie a multikulturní aspekty edukačního média*. 1. vyd. Praha: ÚIV, 2009.
- GAVORA, P. Nástrahy a problémy vyučovania metodológie kvalitatívneho výskumu. In SIROTOVÁ, M., FRÝDKOVÁ, E. (eds.) *Pedagogická veda a školská prax v historickom kontexte*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010, s. 66–72.
- HUBÁLEK, T. Percepce role učebnic dějepisu v edukačním procesu studenty gymnázií. In *Civilia. Odborná revue pro didaktiku společenských věd*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, roč. 4, č. 2, 2013, s. 77–87.
- CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009.
- PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

Kontakt na autora příspěvku:

Mgr. Tomáš Hubálek, Ph.D.

Katedra společenských věd

Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Žižkovo náměstí 5

771 40 Olomouc

e-mail: tomas.hubalek@upol.cz